

تأثیر وضعیت ترندلنبرگ ۱۵ درجه به همراه ۱۰ درجه سربالا روی گسترش بی‌حسی

اپیدورال حین عمل سزارین

چکیده

تأثیر وضعیت قرارگیری بیمار برگسترش و زمان شروع بی‌حسی اپیدورال بطور دقیق ثابت نشده است. این مطالعه به منظور ارزیابی و بررسی تأثیر وضعیت ترندلنبرگ تعدیل شده بر گسترش بی‌حسی اپیدورال، حین جراحی سزارین انجام شده است. در این مطالعه ۷۳۹ خانم حامله ترم که کاندید عمل سزارین اورژانس یا انتخابی بودند تحت بی‌حسی اپیدورال قرار گرفتند. بیماران بطور اتفاقی به ۲ گروه تقسیم شدند. تمام بیماران ۲۰ میلی‌لیتر لیدوکائین ۲٪ را از طریق سوزن شماره ۱۹ اپیدورال دریافت کردند. گروه اول پس از دریافت بی‌حسی اپیدورال در وضعیت ترندلنبرگ ۱۵ درجه و ۱۰ درجه سربالا و گروه دوم در وضعیت افقی قرار داده شدند. شروع زمان بی‌حسی و سطح آن، علائم حیاتی بیماران و آپگار نوزادان در هر ۲ گروه ثبت شد. علائم حیاتی، اشباع اکسیژن خون شریانی و درجه آپگار نوزادان در ۲ گروه، تفاوت چشمگیری نداشت و نتایج بیشتر بیانگر تفاوت واضح در زمان شروع بی‌حسی (بطور متوسط ۴ دقیقه سریعتر در گروه قرار داده شده در وضعیت ترندلنبرگ تعدیل شده) ($P < 0.001$) و دستیابی به سطح بی‌حسی مهره پنجم سینه‌ای یا T5 (۹۷/۵٪ در مقابل ۴۲/۸٪) بین خانمهای حامله ترم قرار داده شده در وضعیت ترندلنبرگ تعدیل شده و وضعیت افقی بود. این مطالعه نشان داد که وضعیت ترندلنبرگ تعدیل شده بر کاهش زمان شروع و گسترش بی‌حسی اپیدورال تأثیر واضح داشته و با اطمینان می‌توان از این روش در بیماران کاندید جراحی سزارین اورژانس یا انتخابی استفاده کرد.

- *دکتر احمدرامین ستایش I
- دکتر مسعود صابر مقدم میرزایی II
- دکتر علیرضا خلدبرین III
- دکتر بهزاد صدی III
- دکتر شهرام ناصر نژاد III

کلیدواژه‌ها: ۱- لیدوکائین ۲- جراحی سزارین ۳- وضعیت ترندلنبرگ
۴- بی‌حسی اپیدورال

مقدمه

بر گسترش بی‌حسی اپیدورال انجام شده است. APOSTOLU و GRUNDY تأثیرات واضح وضعیت را بر گسترش بی‌حسی اپیدورال نشان داده‌اند (۱ و ۲). برعکس در مطالعات NORRIS و MERRY این نتیجه به دست

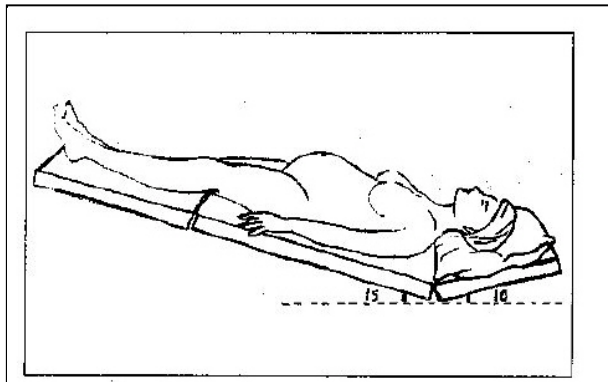
بی‌حسی اپیدورال روشی ایمن و شایع برای عمل جراحی سزارین است. مشکل عمده بی‌حسی با این روش، تأخیر در دستیابی به سطح بی‌حسی مناسب بخصوص تحت شرایط اورژانس می‌باشد. مطالعات متعددی در مورد تأثیر وضعیت

این مقاله خلاصه ایست از پایان نامه دکتر مسعود صابر مقدم میرزایی جهت دریافت مدرک دکترای تخصصی بیهوشی به راهنمایی دکتر علیرضا خلدبرین. سال ۱۳۸۰. همچنین این مقاله در کنفرانس سالانه بیهوشی در آمریکا ارائه شده است، ۱۳۸۰.

(I) استادیار گروه بیهوشی، بیمارستان فیروزگر، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران. (*مؤلف مسؤول)

(II) متخصص بیهوشی

(III) استادیار گروه بیهوشی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران، تهران.

شکل شماره ۱- وضعیت ترندلنبرگ تعدیل شده

ابزارهای مانیتورینگ در اطاق عمل شامل الکتروکاردیوگرام، کنترل کننده غیر تهاجمی و خودکار فشار خون و پالس اکسیمتری بود.

روش انجام بی‌حسی، جهت نوک سوزن، حجم و غلظت داروی مصرفی برای هر ۲ گروه یکسان بود و تنها تفاوت در ۲ گروه، وضعیت بیماران پس از انجام بی‌حسی اپیدورال بوده است.

به تمام بیماران قبل از انجام بی‌حسی اپیدورال ۱ لیتر محلول رینگرلاکتات داده شده بود. ارزیابی سطح بی‌حسی براساس توزیع درماتومهای قسمت قدامی و طرفی بدن بود که هر ۳۰ ثانیه به کمک سوزن کنترل می‌شد.

بالاترین سطح بی‌حسی، سطحی در نظر گرفته می‌شد که بی‌حسی برای مدت ۳ دقیقه در آن ثابت مانده یا به مهره پنجم سینه‌ای (T5) رسیده باشد. پس از دستیابی به سطح بی‌حسی پنجمین مهره سینه‌ای (T5) یا ثابت شدن سطح بی‌حسی، گروه اول به وضعیت افقی برگردانده می‌شدند.

کنترل فشار خون مادر هر ۲ دقیقه تا خروج جنین و سپس هر ۵ دقیقه تا پایان جراحی ادامه می‌یافت. پس از زایمان، تمام بیماران میدان‌ولام واکسی توسین دریافت می‌کردند.

نیامد (۳ و ۴). در این مطالعه ما شروع و گسترش سطح بی‌حسی اپیدورال را در خانمهای حامله ترم که کاندید جراحی سزارین بودند، در ۲ وضعیت ترندلنبرگ تعدیل شده و افقی مورد مقایسه قرار دادیم.

روش بررسی

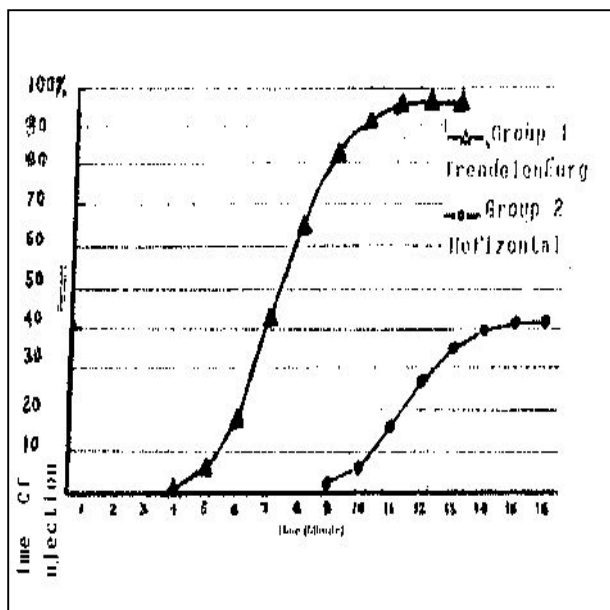
این مطالعه طی مدت ۱۰ ماه روی زنان حامله ترمی که به بیمارستان زنان و زایمان شهید اکبرآبادی (از مراکز وابسته به دانشگاه علوم پزشکی ایران) مراجعه کرده بودند و کاندید جراحی سزارین بودند و رضایت نامه کتبی از آنها گرفته شده بود، صورت گرفت.

مواردی از قبیل چاقی مرضی، بیماری زمینهای و مرگ جنین داخل رحم، از مطالعه حذف شدند. بیماران به صورت تصادفی ساده به ۲ گروه تقسیم شدند.

پس از بی‌حسی پوست ناحیه لومبوساکرال، بی‌حسی اپیدورال در وضعیت نشسته، با سوزن TOUHY شماره ۱۹ و از طریق فضای بین مهره‌ای ۳ و ۴ کمری و با کمک تکنیک از بین رفتن مقاومت انجام شد.

در ابتدا تست دوز حاوی ۳ میلی‌لیتر لیدوکائین ۲٪ و ۱۵ میکروگرم اپی‌نفرین تزریق شد و پس از عدم مشاهده علائم تزریق تصادفی داخل عروقی یا داخل فضای اسپینال مقدار ۲۰ میلی‌لیتر لیدوکائین ۲٪ به همراه ۲ میلی‌لیتر بیکربنات سدیم ۷/۵٪ با سرعت تقریبی ۱ میلی‌لیتر در ثانیه از طریق سوزن تزریق شد.

بعد از القای بی‌حسی اپیدورال بیماران در گروه اول در وضعیت ۱۵ درجه ترندلنبرگ و ۱۰ درجه سربالا یا وضعیت ترندلنبرگ تعدیل شده (شکل شماره ۱) و گروه دوم در وضعیت افقی قرار گرفتند. جابجایی رحم به سمت چپ در هر ۲ گروه انجام شد.

نمودار شماره ۱- درصد زنان حامله در ۲ گروه که در طی زمان سطح بی‌حسی T5 را به دست آورده‌اند.

بحث

میانگین عمل جراحی سزارین در بیمارستان زنان و زایمان شهید اکبرآبادی بالغ بر ۲۸۰۰ مورد در سال می‌باشد و روشی که ما بطور معمول از آن برای بیهوشی سزارین استفاده می‌کنیم تکنیک اپیدورال است. مشکلات اساسی در این روش، افت فشار خون و تأخیر در دستیابی به سطح بلوک قابل قبول برای شروع عمل جراحی بخصوص در موارد اورژانس است. تحقیقات متعددی جهت ارزیابی تأثیر وضعیت روی انتشار بی‌حسی اپیدورال در وضعیت خوابیده به پهلو (LATERAL) یا سر بالا (HEAD UP) صورت گرفته است.

جدول شماره ۱: خلاصه برخی از متغیرهای مقایسه شده در ۲ گروه

درجه بندی آپگار		پاریتی		وزن	سن			
≥۹ در دقیقه	≥۷ در دقیقه	مولتی پار	پریمی پار	(Kg)	(سال)			
اول	پنجم	%	%	(MEAN+SD)	(MEAN+SD)			
۹۷	۹۷/۵	۷۶	۲۸۷	۱۱۶	۲۴۷	۷۶/۵ ± ۷/۵	۲۶/۶ ± ۵/۶	گروه اول
		(۲۱)	(۷۹)	(۳۲)	(۷۹)			پوزیشن ترندلبرگ
۹۷/۸	۹۵/۶	۷۹	۲۶۵	۱۲۳	۲۴۱	۷۷ ± ۶/۸	۲۶/۷ ± ۶/۱	گروه دوم
		(۲۷)	(۷۳)	(۳۴)	(۶۶)			پوزیشن افقی

بررسی نوزاد با استفاده از درجه‌بندی آپگار در دقیقه اول و پنجم صورت گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها از طریق STUDENTS T TEST انجام گردید.

نتایج

در این مطالعه از ۷۳۹ بیمار، ۳۶۳ نفر در گروه اول و ۳۶۴ نفر در گروه دوم قرار گرفتند و ۱۲ نفر به علت نقص تکنیکی (سوراخ شدن دورا و واکنش ازوواگال) از مطالعه حذف شدند.

بطوری که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود بین ۲ گروه از نظر سن، وزن و تعداد زایمان مادران و درجه‌بندی آپگار تفاوت آماری وجود نداشت.

تقریباً در ۹۷٪ بیماران گروه اول، سطح بلوک حسی مناسب (T5) در کمتر از ۱۰ دقیقه بوجود آمد بطوری که ۳۱/۷٪ از آنها در کمتر از ۶ دقیقه، ۷۷/۴٪ در کمتر از ۸ دقیقه و ۹۷/۴٪ در کمتر از ۱۰ دقیقه این سطح را به دست آوردند.

در گروه دوم فقط ۴۷/۴٪ آنها به سطح بلوک حسی قابل قبول (T5-T6) در مدت زمان کمتر از ۱۰ دقیقه دست یافتند. (۱۰-۸ دقیقه) ($P < 0.001$).

بطور کلی در ۴۲/۸٪ موارد سطح بلوک حسی در T5، ۴۰/۸٪ در T6 و در سایر موارد بین T6 و T8 بوده است (نمودار شماره ۱).

در کمتر از ۵٪ موارد افت فشار خون سیستولیک به میزان بیشتر از ۲۰٪ فشار خون اولیه بوجود آمد که به کمک افرین درمان شد.

بالا در وضعیت نشسته کوتاهتر است که بیانگر مفهوم حرکت سریعتر بی‌حس کننده موضعی در خلاف جهت جاذبه می‌باشد (۹).

در سال ۱۹۹۹، WHITE به صورت موردی، احتمال تأثیر وضعیت را در گسترش بی‌حسی اپیدورال ذکر کرد (۱۰).

در این مطالعه ما از وضعیت ترندلبرگ تعدیل شده که قبلاً مورد مطالعه قرار نگرفته است استفاده کردیم و تفاوت چشمگیری در زمان شروع بی‌حسی (بطور متوسط ۴ دقیقه سریعتر در گروه ۱) و سطح بی‌حسی مناسب برای شروع جراحی سزارین (T5) بین ۲ گروه (۹۷/۵٪ در مقابل ۴۲/۸٪) به دست آوردیم.

این وضعیت می‌تواند احتمال و شانس رگورژیتاسیون را افزایش دهد، اگر چه ما در طی مطالعه با مشکلی مواجه نشدیم.

در این مطالعه حداکثر گسترش رو به بالای بلوک اپیدورال اندازه‌گیری نشد. با این حال نتایج مطالعه بیانگر این مطلب بود که گسترش بی‌حسی در گروه اول بالاتر از گروه دوم بوده است.

مطالعه ما نشان داد که نه تنها وضعیت، تأثیر چشمگیری روی زمان شروع بی‌حسی دارد بلکه سبب تشدید گسترش بی‌حسی و بی‌دردی اپیدورال در زنان حامله ترم که کاندید جراحی سزارین هستند می‌شود.

منابع

- 1- Apostolou GA., Zarmakoupis PK., Mastrokostopoulos GT., Spread of epidural anesthesia in the lateral position anesth analg 1981, 60: 584-586.
- 2- Grundy EM., Rao LN., Winnie AP., Epidural anesthesia and the lateral position. Anesth analg 1978, 57: 95-97.
- 3- Norris MC., Leighton BL., Desimone CA., et al., Lateral position and epidural anesthesia for cesarean seciton. Anesth analg 1988, 67: 788-90.
- 4- Merry AF., Cross JA., Mayadeo SV., et al., Posture and the spread of extradural analgesia in labour. BRJ anaesth 1983, 55: 303-6.

اما نتایج بدست آمده از آنها با یکدیگر تناقض دارد. در ۲ مطالعه مجزا GRUNDY و همکاران تأثیر حاملگی و وضعیت خوابیده به پهلو را روی انتشار بی‌حسی اپیدورال مورد مقایسه قرار دادند و تفاوتی را در انتشار بی‌حسی اپیدورال بین زنان حامله و غیر حامله مشاهده نکردند (۵)، اما نشان دادند که وضعیت خوابیده به پهلو تأثیر چشمگیری در انتشار بی‌حسی اپیدورال دارد (۲).

HUSEMEYER, WHITE و APOSTOLOU نیز همین نتیجه را تأیید کردند (۱ و ۶).

HUSEMEYER و WHITE در مطالعه خود نشان دادند که پس از تجویز ۱۰ میلی‌لیتر لیدوکائین ۱/۵٪ به بیمار خوابیده به پهلو سطح بی‌حسی در طرف وابسته بالاتر از طرف غیر وابسته می‌باشد (۶).

APOSTOLOU و همکاران نشان دادند که تجویز ۱۵ تا ۲۰ میلی‌لیتر لیدوکائین ۲٪ به بیمار خوابیده به پهلو سبب بالاتر رفتن سطح بلوک (حدوداً ۲ سگمان)، با مدت بی‌حسی طولانی‌تر (حدوداً ۲۰ دقیقه) و با زمان شروع بلوک سریعتر (حدوداً ۲-۱ دقیقه) خواهد شد (۱).

PANHOLD نشان داد که وضعیت نه تنها حداکثر گسترش رو به بالا را در مورد بی‌حس کننده موضعی کاهش می‌دهد بلکه بی‌حسی بهتری را در سگمانهای تحتانی حین بی‌حسی اپیدورال ایجاد می‌کند (۷).

از سوی دیگر NORRIS طی مطالعاتی روی خانمهای حامله ترم به این نتیجه رسید که نیروی جاذبه تأثیری در گسترش بی‌حسی اپیدورال ندارد (۸ و ۳).

در این مطالعات NORRIS از کلروپروکائین ۳٪ که دارای اثر بی‌حس‌کنندگی موضعی با شروع اثر سریع می‌باشد استفاده کرده بود و سطح بی‌حسی نیز هر ۵ دقیقه کنترل شده بود. این موارد ممکن است بر نتایج نهایی او تأثیر گذاشته باشد.

WHALLEY و همکاران گزارش کردند که هیچ تفاوتی بین سطح نهایی گسترش رو به بالا و میزان بلوک حرکتی پس از تجویز ۱۲ میلی‌لیتر بوپیواکائین ۰/۷۵٪ وجود ندارد و حتی او به این نتیجه رسید که زمان حداکثر گسترش رو به

5- Grundy EM., Zamora AM., Winnie AP., Comparison of spread of epidural anesthesia in pregnant and nonpregnant women. *Anesth analg* 1978, 57: 544-546.

6- Husemeyer RP., White DC., Lumbar Extradural injection pressures in pregnant women. *BR J anaesth* 1980, 52: 55-60.

7- Ponhold H., Kulier AH., Rehak PK., 30 degree trunk elevation of the patient and quality of epidural anesthesia. Effects of elevation in operations on the lower extrmities. *Anaesthesist* 1993, 42: 788-92.

8- Norris MC., Dewan DM., Effect of gravity on the spread of extradural anaesthesia for cesarean section. *BR J Anaesth* 1987, 59: 338-41.

9- Whalley DG., D'Amico JA., Rybicki LA., The effect of posture on the induction of epidural anesthesia for peripheral vascular surgery. *Reg amestj* 1995, 20: 407-11.

10- White N., Cephalad spread of epidural blockade in a 15-degree head down position. *Anaesthesia* 1999, 54: 1019-1020(letter).

Archive of SID

THE EFFECT OF 15-DEGREE TRENDELENBERG WITH 10-DEGREE HEAD UP POSITION ON THE SPREAD OF EPIDURAL ANAESTHESIA IN CESAREAN SECTION

^I
*A.R. Setayesh, MD   ^{II}
M. Sabermoghadam, MD   ^{III}
A.R. Khold Barin, MD   ^{III}
B. Sadri, MD
^{III}
Sh. NaserNejad, MD

ABSTRACT

The effect of position on the spread and the onset time of epidural anesthesia has not been well documented. This study is undertaken to assess the effect of modified trendelenburg position on the spread of epidural anesthesia for cesarean section. 739 parturients were undergone epidural anesthesia for elective or emergent cesarean section. They were divided into 2 groups in a randomized controlled study. All patients received a standard epidural anesthesia. The first group was placed in 15-degree trendelenburg with 10-degree head-up position and the second in horizontal position. The onset time and the level of anesthesia, patients hemodynamics, and neonate's apgar score were recorded in both groups. Hemodynamics, arterial oxygen saturation, and apgar scores had not significant differences in positioned and non-positioned groups. The results show significant differences in the time of onset (in average 4 minutes faster in modified-Trendelenburg-positioned group)($P < 0.001$), and in achieving T5 level sensory blockade (97.5% versus 42.8%) between positioned and non-positioned pregnant women.

This study demonstrates that modified trendelenburg position has a significant effect on the spread and the onset time of epidural anesthesia, and can be used safely in term parturients who are candidate for emergency or elective cesarean section.

Key Words: 1) Lidocain 2) Cesarean section 3) Trendelenburg position 4) Epidural anesthesia

This article is summary of the thesis of degree of specialty in Anesthesiology of M.Saber moghadam, MD under supervision of A.R.Setayesh, MD, 2001. Also presented in congrss of Anesthesiology in U.S.A, 2001.

I) Assistant professor of Anesthesiology, Firoozgar Hospital, ValiAsr st., Iran University of Medical Sciences and Health Services, Tehran, Iran (*Corresponding author)

II) Anesthesiologist

III) Asistant professor of Anesthesiologist, Iran University of Medical Sciences and Health Services, Tehran, Iran.